

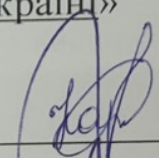
Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА
до кваліфікаційної (магістерської) роботи

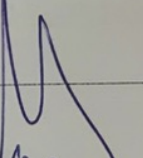
зі спеціальності 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Тема роботи: «Удосконалення державного управління соціальною роботою з дітьми та молоддю в Україні»

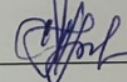
Виконав студент групи ПУА-23м Карпун М. В.

/ /

Керівник: _____ д.е.н., професор Іщенко М.І.

/ /

Нормоконтролер: _____ к.е.н., доцент Архипенко С.В.

/ /

Завідувач кафедри, к.е.н., доцент Адамовська В.С. / _____

/ /

Кривий Ріг
2024 р.

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти: магістр
Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ООПУА

Канд. екон. наук, доц. Адамовська В.С.

« 28 » 06 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну (магістерську) роботу здобувача вищої освіти

Карпун Марина Валеріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Удосконалення державного управління соціальною роботою з дітьми та молоддю в Україні»

керівник роботи д.е.н., професор Іщенко М.І

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від «28» червня 2024 року №527 с

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 10 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: Інформаційну базу склали нормативно-правові акти, які пов'язані з регулюванням інвестиційної політики регіону, а також наукові праці різних вчених з зазначеної теми дослідження.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ

5. Перелік графічного матеріалу 11 рисунків, 6 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

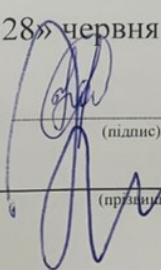
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	к.е.н., доц. Архипенко С.В.	16.08 	24.10
Розділ 2	к.е.н., доц. Архипенко С.В.	25.10 	29.11

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Позначка про виконання
1	Співбесіда зі здобувачем вищої освіти за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	28.06.2024	Виконано
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної (магістерської) роботи	28.06.2024-19.07.2024	Виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (магістерської) роботи	21.07.2024-15.08.2024	Виконано
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної (магістерської) роботи та подання його керівнику	16.08.2024-24.10.2024	Виконано
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної (магістерської) роботи та подання його керівнику	25.10.2024-29.11.2024	Виконано
7	Підготовка вступної частини	30.11.2024	Виконано
8	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	04.12.2024	Виконано
9	Отримання відгуку керівника	05.12.2024	Виконано
10	Попередній захист роботи	06.12.2024	Виконано
11	Захист роботи в ЕК	21.11.2024	Виконано

Дата видачі завдання «28» червня 2024р.

Здобувач вищої освіти

Карпун М.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

д.е.н., професор Іщенко М.І.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

ГК
Н. М.
альт
ск. тал
Украї

ної фо
ний пла

ю _ %

Е _ %

ІНА

Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної (магістерської) роботи на тему:

«Удосконалення державного управління соціальною роботою з дітьми та молоддю в Україні»

57 сторінок, 11 рисунків, 6 таблиць, 1 додаток, 35 джерел

Метою роботи є розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення політики соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні.

Завдання дослідження: розглянути поняття та суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю; дослідити теоретичні аспекти державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю; розглянути законодавчу базу надання соціальних послуг; визначити сучасний стан реалізації соціальної роботи з дітьми та молоддю на прикладі Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Криворізької міської ради; проаналізувати ефективність державних програм соціальної роботи та надати пропозиції щодо удосконалення соціальної роботи з дітьми та молоддю.

Об'єкт дослідження – процес управління соціальною роботою з дітьми та молоддю.

Предмет дослідження – діюча система державного управління соціальною роботою з дітьми та молоддю в Україні.

Методи дослідження – економіко-статистичні, соціологічне опитування, аналітичні, обґрунтування, штучний інтелект.

Результати дослідження: розглянуто поняття та суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю; досліджено теоретичні засади державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю; розглянуто законодавчу базу надання соціальних послуг в Україні; визначено сучасний стан реалізації соціальної роботи з дітьми та молоддю на прикладі Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Криворізької міської ради; проаналізовано ефективність державних програм соціальної роботи та надано пропозиції щодо удосконалення соціальної роботи з дітьми та молоддю.

Ключові слова: ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА, СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ, СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ, ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА, ДІТИ, МОЛОДЬ.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ	2
РЕФЕРАТ	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	6
ВСТУП	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ.....	9
1.1 Поняття, сутність та суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю	9
1.2 Теоретичні засади державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю.....	16
1.3 Аналіз правового регулювання соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні	27
Висновки до розділу 1	32
2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ	33
2.1 Аналіз сучасного стану реалізації соціальної роботи з дітьми та молоддю в регіоні (на прикладі Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Криворізької міської ради)	33
2.2 Аналіз ефективності державних програм соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні	39
2.3 Пропозиції щодо удосконалення надання державної соціальної роботи з дітьми та молоддю	43
Висновки до розділу 2	48
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
І ТЕРМІНІВ

1. ВР – Верховна Рада;
2. КМУ – Кабінет Міністрів України;
3. див. – дивіться;
4. СР – соціальна робота;
5. ЗУ – Закон України;
6. СЖО – складні життєві обставини;
7. ОМС – органи місцевого самоврядування;
8. ОВВ – органи виконавчої влади;
9. ГО – громадські організації;
10. ЦСС – центри соціальної служби;
11. ДМП – державна молодіжна політика;
12. МП – молодіжна політика;
13. ДО – державні органи;
14. СДтМ – сім’ї, дітей та молоді;
15. ДіМ – діти і молодь;
16. рис. – рисунок;
17. табл. – таблиця;
18. ДП – державна політика;
19. СП – соціальна послуга;
20. ТГ – територіальна громада;
21. НСССУ – Національної соціальної сервісної служби України;
22. ДССУ – Державною службою статистики України.

ВСТУП

Соціально-економічні виклики та збройний конфлікт значно погіршили життєві умови багатьох українських сімей, що призвело до зростання соціального сирітства, безпритульності серед дітей та інших негативних явищ у молодіжному середовищі.

На перший план виступає важливість удосконалення системи державного управління, особливо у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю. Це зумовлено нагальною потребою в забезпеченні соціальних гарантій, захисті молодого покоління та створенні сприятливих умов для їх інтеграції в сучасне складне суспільство. Варто зауважити, що наукові дослідження, спрямовані на модернізацію державного управління у цій галузі, потребують подальшого поглиблення та розвитку.

Актуальність теми: Управління соціальним забезпеченням завжди досить гостро постає перед апаратом управління, а в площині змінених умов життя, пристосуванням до нових життєвих подій ця проблема стоїть досить гостро як перед місцевим самоврядуванням так і на державному рівні.

Метою є проведення глибокого аналізу та розроблення науково-практичних рекомендацій для вдосконалення механізмів державного управління соціальною роботою з дітьми та молоддю в Україні.

Завдання:

- визначити сутність соціальної роботи з дітьми і молоддю;
- дослідити теоретичні засади державної політики сфері соціальної роботи;
- проаналізувати нормативно-правову базу забезпечення та регулювання соціальної роботи з дітьми і молоддю;
- з'ясувати сучасний стан реалізації соціальної роботи з дітьми і молоддю в регіоні;
- проаналізувати ефективність державних програм соціальної роботи з дітьми та молоддю;

- визначити проблеми і надати пропозиції для удосконалення надання державної соціальної допомоги в регіоні.

Об'єкт дослідження: процес державного управління у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні.

Предмет дослідження: механізми державного управління соціальною роботою з дітьми та молоддю в Україні.

Теоретико-методологічна основа: дослідження базується на використанні комплексу загальнонаукових і спеціалізованих методів, які забезпечують досягнення поставлених завдань. Застосовано системний підхід для цілісного аналізу соціальної роботи з дітьми, структурно-функціональний підхід для дослідження ролей і функцій суб'єктів соціальної роботи, а також порівняльний метод для оцінки механізмів. Спеціалізовані методи включають статистичний та соціологічний для оцінки стану соціальної роботи з дітьми в Україні, а також методи прогнозування для розробки напрямів вдосконалення механізмів державного управління.

Наукова новизна полягає у всебічному дослідженні теоретичних питань, розробці власного визначення поняття, знаходження інструментів удосконалення реалізації державного управління соціальним забезпеченням дітей та молоді.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

1.1 Поняття, сутність та суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю

Суспільство завжди має на меті забезпечити безпеку та добробут усіх своїх громадян, незалежно від їхнього віку, соціального статусу чи фізичних можливостей. Однак реалії часто вимагають більш гнучкого та інклюзивного підходу, що підкреслює важливість державної підтримки для тих, хто потребує допомоги і не може самостійно вирішувати свої життєві труднощі. Соціальна справедливість та підтримка вразливих верств населення є ключовими елементами будь-якої ефективної суспільної системи.

Соціальна робота із сім'ями, дітьми та молоддю (далі – СР із СДтМ) є важливим елементом системи соціального захисту (далі – СЗ), що забезпечує підтримку вразливих категорій населення. Її основна мета – запобігати та зменшувати наслідки складних життєвих ситуацій (далі – ЖС), а також допомагати у їхньому подоланні. Окрім цього, СР сприяє розкриттю потенціалу клієнтів та їхній самореалізації. Надання соціальних послуг (далі – СП) і підтримки СДтМ, які не можуть самостійно подолати труднощі, вимагає від соціальних працівників глибоких знань і високого рівня професійної підготовки [15].

СР охоплює визначення потреб у СП для СДтМ, а також планування, організацію, координацію і забезпечення їх соціальною підтримкою. Це включає надання сп, державної допомоги, пільг, компенсаційних виплат та інших форм підтримки, а також здійснення моніторингу якості цих послуг..

В Україні діти та молодь мають право на різні види СП, які спрямовані на підтримку їхнього благополуччя, СЗ та розвитку.

Основні види СП для ДіМ визначені ЗУ «Про СП» [25] та іншими нормативно-правовими актами (див. рис. 1.1).

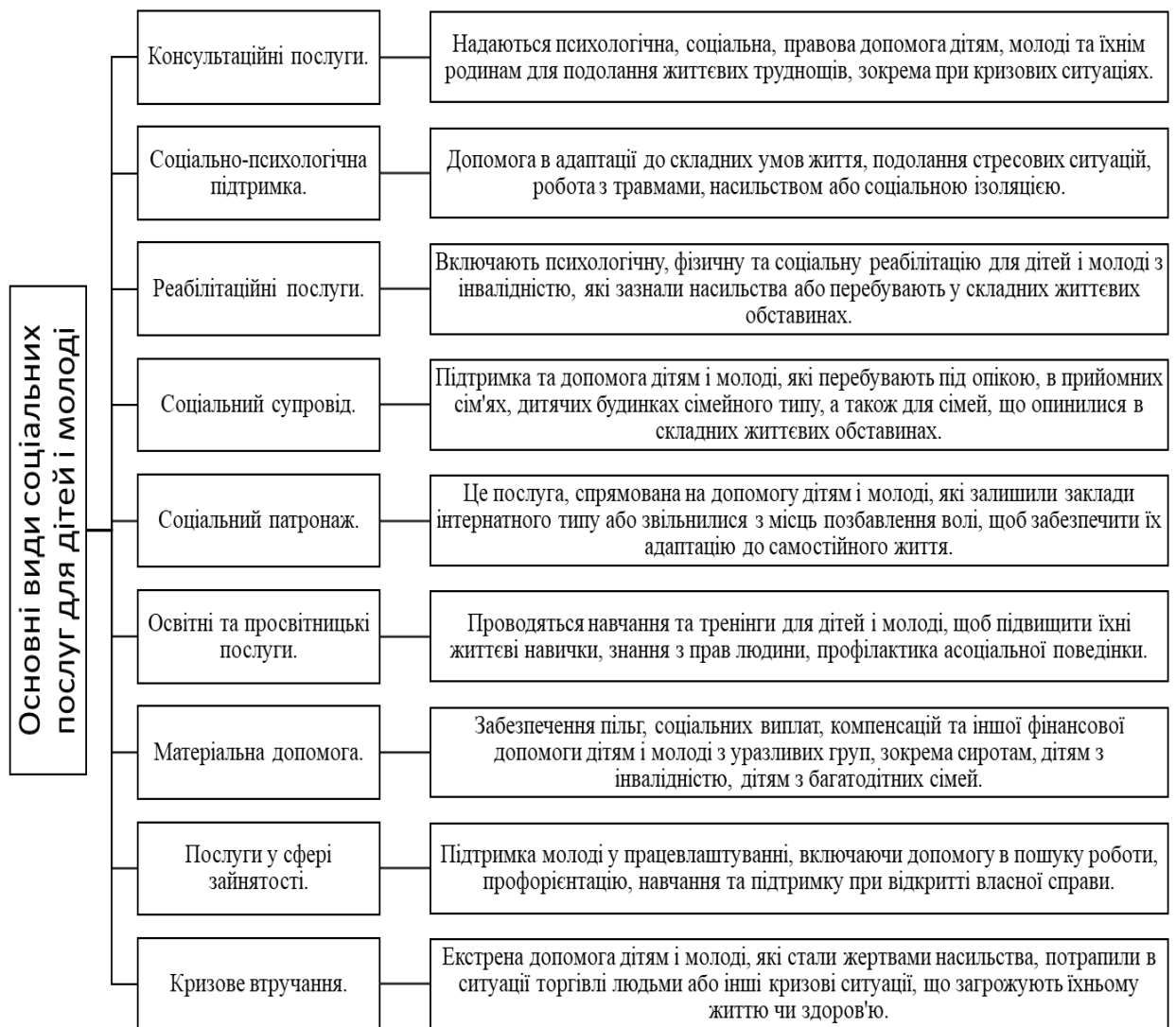

Рис. 1.1 – Види СП

Ці СП спрямовані на захист прав та інтересів ДіМ, їх підтримку в складних ЖС та сприяння їхньому повноцінному розвитку і соціальній інтеграції.

СП спрямована на запобігання та подолання складних життєвих обставин (СЖО), які впливають на життєдіяльність особи чи сім'ї. Вона орієнтована на підтримку окремих категорій людей та сімей, які не здатні самостійно вирішити свої проблеми і потребують професійної допомоги [15].

Робота з СДтМ є професійною діяльністю, мета якої – попередження та зменшення негативних наслідків СЖО, подолання кризових ситуацій, а також сприяння розвитку здатності до реалізації власного життєвого потенціалу [26].

Основна задача СР – створити умови, які дозволять особам або сім'ям, що перебувають у СЖО, знаходити рішення своїх проблем та мінімізувати їх наслідки. Зокрема, СР з дітьми фокусується на захисті їхніх прав та забезпеченні найкращих інтересів.

Крім того, одним із напрямків СР є профілактика неблагополуччя, що передбачає запобігання потраплянню особи або сім'ї в СЖО. СР з СДтМ реалізується шляхом надання СП та підтримки особам і сім'ям, які опинилися у важких ситуаціях, відповідно до методу «ведення випадку».

Соціальна підтримка включає реалізацію заходів, спрямованих на: розвиток відповідального батьківства та навчання батьків навичкам, необхідним для гармонійного виховання та розвитку дітей; впровадження різноманітних форм сімейного виховання для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; а також на запобігання та подолання негативних явищ.

Державні соціальні допомоги, пільги та компенсаційні виплати надаються відповідно до чинного законодавства на основі адресного підходу, що передбачає підтримку осіб або сімей, які цього потребують.

СР з СДтМ здійснюється за основними принципами (див. табл.1.1).

Принципи здійснення СР з СДтМ слугують фундаментом для успішного надання СП і забезпечення підтримки в цій галузі. Співпраця з усіма зацікавленими сторонами, включаючи державні органи, громадські організації та самих клієнтів, також є критично важливою для успішної реалізації соціальної роботи. Це створює єдину систему підтримки, яка допомагає не лише вирішувати нагальні проблеми, а й запобігати їх виникненню.

Співпраця з усіма зацікавленими сторонами, включаючи ДО, ГО та самих клієнтів, також є критично важливою для успішної реалізації СР. Це створює єдину систему підтримки, яка допомагає не лише вирішувати нагальні проблеми, а й запобігати їх виникненню в майбутньому.

Таблиця 1.1 – Принципи реалізації соціальної роботи з сім'ями, дітьми

та МОЛОДЦЮ

Н.п	Принцип	Характеристика
1	2	3
1	Додержання і захист прав людини	Передбачає повагу до людської гідності і забезпечення свободи діяльності клієнта у всіх сферах суспільного життя, захист його прав та інтересів. Надання соціальної допомоги клієнту не може бути зумовлене вимогою до нього відмовитися від своїх соціальних прав чи від їх частини
2	Адресність та індивідуальний підхід	Передбачає надання соціальної допомоги кожному, хто потребує соціальної підтримки та допомоги, без будь-якої дискримінації щодо статі, віку, фізичних або розумових обмежень, соціальної чи расової приналежності, віросповідання, мови, політичних поглядів, сексуальної орієнтації. Стосунки соціального працівника та клієнта будуються на взаємній довірі та повазі. Передбачає повну поінформованість клієнта щодо результатів спільних дій, пояснення причин невдач та планів щодо виправлення помилок і досягнення поставленої мети
3	Добровільність вибору в отриманні чи відмові від отримання соціальних послуг	Передбачає право клієнта на прийняття самостійного рішення на будь-якому етапі спільних дій, що передбачає визначення не тільки проблем клієнта але й його потреб, бачення проблеми, кінцевого результату. Клієнт має право відмовитися від соціальної взаємодії у будь-який момент, якщо його погляди змінилися
4	Гуманність	Передбачає визнання людини найвищою цінністю, захист її гідності і громадянських прав, створення умов для вільного і всебічного виявлення здібностей кожного
5	Комплексність	Передбачає врахування внутрішніх і зовнішніх умов і факторів, що впливають на життя клієнта, їхніх зв'язків і взаємовпливу на проблеми та ресурси клієнта та його соціального оточення.
6	Максимальна ефективність використання бюджетних та позабюджетних коштів суб'єктами соціальної роботи	Передбачає оптимальне використання фінансових та матеріальних ресурсів для ефективного розв'язання соціальних проблем; необхідність залучення додаткових коштів від громадських, благодійних організацій, соціально відповідального бізнесу, використання інших не заборонених законодавством способів соціальної підтримки клієнтів
7	Законність	Передбачає суворе дотримання законів і відповідних нормативно-законодавчих актів усіма державними органами, посадовими особами, громадськими організаціями і громадянами. Соціальна робота здійснюється із дотриманням етичних норм та правил, із повагою до клієнтів та з недопущенням негуманних і дискримінаційних дій щодо них
8	Соціальна справедливість	Передбачає забезпечення соціальних гарантій, передбачених законодавством, у тому числі надання соціальних послуг і соціальних пільг, що виходять із реальних потреб клієнтів

1	2	3
9	Забезпечення конфіденційності суб'єктами соціальної роботи	Виключає можливість розголошення будьяких відомостей про клієнтів, які були отримані у процесі надання соціальних послуг, за винятком тих випадків, коли це робиться з їх згоди або в установленому законом порядку. Всі учасники соціальної взаємодії повинні бути попередженні про необхідність дотримання конфіденційності
10	Дотримання суб'єктами соціальної стандартів роботи якості, відповідальності за дотримання етичних і правових норм	Передбачає що спеціалісти сприяють формуванню та реалізації заходів спрямованих на надання ефективних соціальних послуг, забезпечення благополуччя людини, спільноти, громади, несуть відповідальність за розвиток та дотримання професійних норм у розв'язанні практичних завдань соціальної роботи

Джерело: [15]

Суб'єкти СР – це державні, ГО, фізичні особи, що реалізують Сп та надають соціальну допомогу різним категоріям населення [33].

За ст. 12 ЗУ «Про СР з СДтМ» завданнями суб'єктів соціальної допомоги є досить широкий перелік (див. рис. 1.2) [26]

Впровадження нових стандартів і методів СР, а також міжнародне співробітництво, сприяють обміну досвідом і підвищенню якості послуг. Загалом, діяльність суб'єктів СР відіграє ключову роль у формуванні ефективної системи СЗ, що забезпечує не лише підтримку, але й розвиток СДтМ, створюючи умови для їхньої успішної інтеграції в суспільство.

Таким чином, суб'єктами СР, які реалізують ці принципи, є соціальні працівники, психологи, педагоги та інші фахівці, що працюють у сфері СЗ. Вони забезпечують надання необхідних послуг, формують сприятливі умови для розвитку ДіМ, а також підтримують сім'ї у подоланні СЖО. Завдяки цьому СР стає ефективним інструментом для зміцнення соціального благополуччя, розвитку індивідуального потенціалу та створення гармонійного суспільства.

Рис. 1.2 – Завдання суб'єктів соціальної допомоги

Джерело: [26]

Надання СП та організація СР для різних категорій населення покладається на республіканський центр АРК, обласні, Київський і Севастопольський міські, а також районні, міські, районні у містах, селищні та сільські центри соціальних служб (далі – ЦСС). Ці центри, зокрема на рівні міста, району, селища чи села, займаються соціальною підтримкою СДтМ, які належать до вразливих категорій населення або перебувають у СЖО, надаючи їм необхідні СП [7].

Основні завдання діяльності ЦСС зазначені на рис.1.3

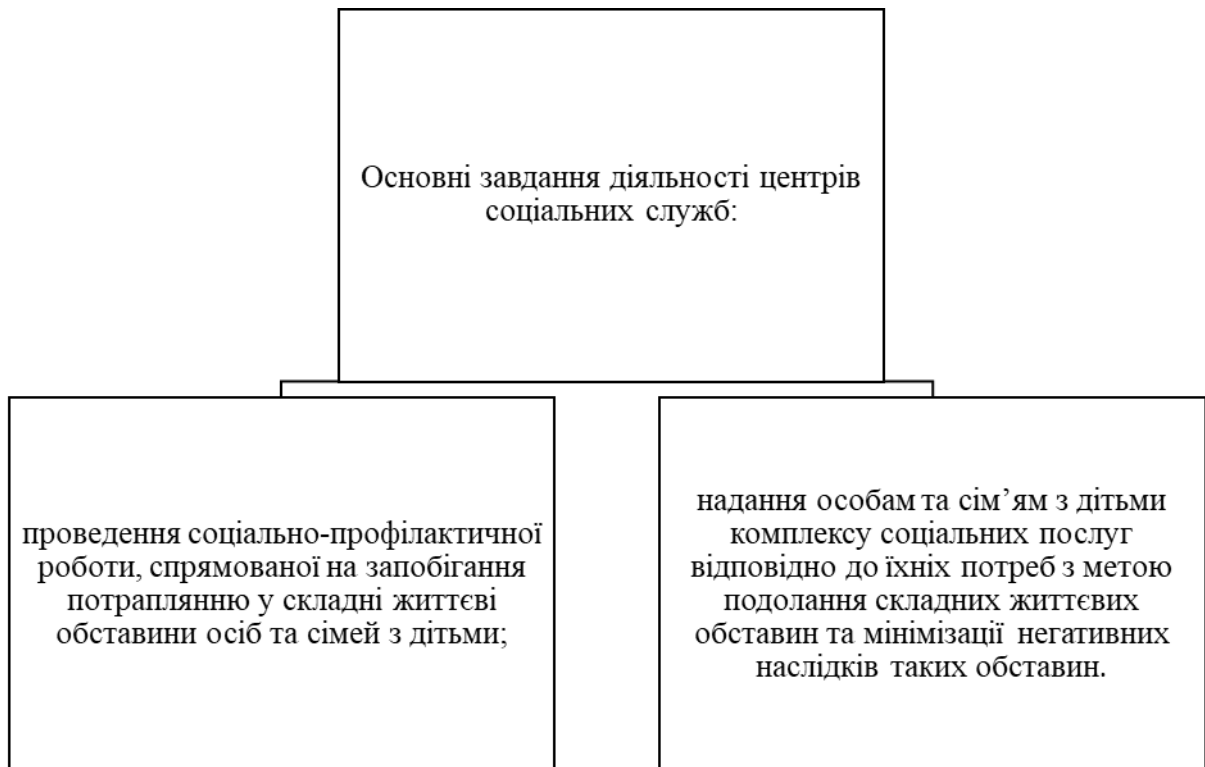

Рис. 1.3 – Основні завдання діяльності ЦСС

Джерело: 8]

Служби у справах дітей відіграють важливу роль у координації діяльності ОБВ, ОМС, підприємств, установ і організацій для вирішення питань СЗ дітей. Вони також несуть відповідальність за організацію заходів, спрямованих на запобігання дитячій бездоглядності.

Ці служби активно співпрацюють із ЦСС, які виконують свої завдання у сфері надання соціальної підтримки. Завдяки такій координації забезпечується комплексний підхід до вирішення проблем дітей і сімей у СЖО. Служби у справах дітей займаються виявленням потреб у СЗ, а також ініціюють програми та заходи, що сприяють покращенню умов життя дітей. Таке злагоджене партнерство між службами у справах дітей та ЦСС допомагає створити безпечне середовище для розвитку дітей та молоді, зокрема шляхом своєчасного реагування на їхні потреби та надання необхідних СП [21].

СЗ дітей охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення їхніх прав на життя, розвиток, виховання, освіти, медичне обслуговування та матеріальну підтримку [15].

Служби у справах дітей виконують такі основні функції:

1. Координують роботу місцевих ОВВ, ОМС та інших установ у питаннях СЗ дітей, попередження бездоглядності та безпритульності.
2. Забезпечують виконання законодавства щодо опіки, піклування, усиновлення та влаштування дітей у дитячі будинки сімейного типу і прийомні сім'ї.
3. Виконують контроль за умовами утримання та виховання дітей у закладах для сиріт та спеціалізованих установах СЗ.
4. Влаштовують дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку або до дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, а також сприяють їх усиновленню.

Отже, СР з ДіМ охоплює комплекс заходів, спрямованих на підтримку їх розвитку, соціалізацію та захист прав. Її сутність полягає в наданні допомоги ДіМ в подоланні життєвих труднощів, забезпеченні рівних можливостей для самореалізації та адаптації в суспільстві. Основними суб'єктами СР є соціальні працівники, ДО, ГО, а також самі ДіМ, їх сім'ї та соціальне оточення.

1.2 Теоретичні засади державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю

Теоретичні підходи та моделі відіграють важливу роль у СР, оскільки забезпечують особистісно орієнтований, індивідуальний і комплексний підхід до планування та надання допомоги різним соціальним групам. Вони дозволяють фахівцям краще розуміти, як взаємодіяти з клієнтами, визначати пріоритети та ефективно вирішувати проблеми. Ці підходи є основою для створення та впровадження конкретних методів втручання і практичних

навичок роботи з клієнтами.

Використання теоретичних моделей дозволяє соціальним працівникам встановлювати чіткі цілі та обирати ефективні шляхи їх досягнення, планувати роботу з урахуванням індивідуальних потреб та обставин клієнтів, а також оцінювати ефективність проведених заходів для досягнення кращих результатів [15].

СР з ДіМ охоплює різні сфери життя особи або сім'ї, включаючи громадську, економічну, освітню, виховну, культурну та оздоровчу. Це забезпечує комплексний підхід до підтримки молодих людей, що дозволяє враховувати всі аспекти їхнього розвитку та добробуту.

У громадській сфері соціальна робота сприяє інтеграції молоді в суспільство, розвитку їхньої активності та залученню до громадських ініціатив. В економічній сфері акцентується на професійній орієнтації та підтримці в отриманні роботи або навчанні. Освітня сфера передбачає забезпечення доступу до якісної освіти та допомогу в подоланні навчальних труднощів. Виховна сфера зосереджена на формуванні позитивних цінностей і моральних орієнтирів у молоді. Культурна сфера включає популяризацію культурних цінностей і традицій, а також участь молоді в культурних заходах. Нарешті, в оздоровчій сфері важливо забезпечити доступ до медичних послуг, фізичної активності та психічного здоров'я. Таким чином, СР з ДіМ є багатограним процесом, що має на меті всебічний розвиток та підтримку молодих людей у різних аспектах їхнього життя.

Державне управління та контроль за організацією й реалізацією СР з СДтМ здійснюються на трьох рівнях: державному, регіональному та місцевому.

Основними напрямками ДП у сфері СР з ДіМ зазначено на рис. 1.4.

Отже, основними напрямками ДП у сфері СР з СДтМ є забезпечення СЗ та підтримки вразливих категорій населення, розвиток інституту сім'ї, підвищення якості надання СП, а також запобігання соціальним ризикам. Держава спрямовує зусилля на розвиток ефективної системи соціальної

допомоги, реабілітаційних програм і комплексного супроводу, забезпечуючи інтеграцію сімей та молоді в суспільне життя. Важливу роль відіграє міжсекторальна взаємодія ДО, ГО та місцевих ЦСС.

У 2020 році в Україні розпочалася реформа системи СЗ населення, що була спрямована на дотримання вимог децентралізації та впровадження нових механізмів співпраці між ОБВ та ОМС. Згідно з Концепцією реалізації ДП в сфері СЗ населення та захисту прав дітей [28], для забезпечення сервісного підходу до надання СП, а також їх максимальної доступності на рівні ТГ, було засновано Національну соціальну сервісну службу України (Нацсоцслужба).

Напрямки державної політики у сфері соціальної роботи:

- визначення правових засад соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю;
- розроблення та реалізація загальнодержавних, регіональних програм соціальної підтримки сімей, дітей та молоді, соціального становлення молоді та інших програм стосовно сімей, дітей та молоді;
- здійснення менеджменту у соціальній роботі з сім'ями, дітьми та молоддю;
- забезпечення дотримання державних стандартів соціальних послуг;
- створення сприятливих умов для функціонування і зміцнення сім'ї;
- сприяння відповідальному ставленню батьків до створення умов, необхідних для всебічного розвитку та виховання дітей;
- розвиток різних форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- утвердження здорового способу життя в сімейному, дитячому та молодіжному середовищі;
- здійснення соціально-профілактичної роботи, реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, психологічного і фізичного стану дітей та молоді, які зазнали жорстокості, насильства, зокрема домашнього, постраждали від торгівлі людьми, залучалися до найгірших форм дитячої праці, соціальна підтримка ВІЛ-інфікованих дітей, молоді та членів їхніх сімей;
- інтеграція в суспільство дітей та молоді з інвалідністю;
- особам у реалізації ними власних соціально значущих ініціатив і проєктів у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю в порядку, визначеному законодавством;
- розвиток та підтримка волонтерського руху у сфері соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю;
- здійснення кадрового, науково-методичного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю;
- становлення та зміцнення зв'язків з соціальними службами за кордоном, інтеграція в міжнародну систему соціальної роботи.

Рис. 1.4 – Напрямки ДП у сфері соціальної роботи

Джерело: [26]

Відповідно до своїх повноважень Нацсоцслужба здійснює комплексне управління системою надання соціальних послуг вразливим категоріям населення. Зокрема, вона [13]:

1. Координує роботу на регіональному рівні: забезпечує єдиний підхід до надання СП в усіх регіонах країни.
2. Підвищує кваліфікацію фахівців: організовує навчання та стажування для працівників СС, щоб забезпечити високу якість послуг.
3. Збирає та аналізує інформацію: проводить дослідження, щоб оцінити ефективність надання СП та впроваджувати кращі практики.
4. Забезпечує інформаційну прозорість: інформує громадськість про свої послуги та механізми їх отримання.
5. Контролює якість послуг: перевіряє, чи відповідає надання СП державним стандартам.

Територіальні підрозділи Нацсоцслужби в областях та місті Києві братимуть на себе відповідальність за координацію і методичну підтримку діяльності ОМС в сфері організації СР та надання СП. На регіональному та місцевому рівнях організація та впровадження СР з СДтМ здійснюються ОВВ та ОМС, які відповідають за реалізацію СП на відповідних територіях [15].

Згідно з ЗУ «Про МС в Україні», до повноважень виконавчих органів сільських, селищних та міських рад у сфері СЗ населення відноситься вирішення питань надання СП особам та родинам з дітьми, які опинилися в СЖО і потребують сторонньої допомоги, а також організація утримання та виховання дітей, які перебувають у таких умовах (ст. 34) [20].

СР з СДтМ різних категорій на рівні ТГ здійснюють підрозділи ОВВ, відповідальні за СЗ, служби у справах дітей, ЦСС, установи соціальної підтримки, спеціалісти із СР, а також представники ГО.

Служби у справах дітей здійснюють різні види діяльності стосовно дітей, які перебувають у СЖО, і потребують СЗ (див. рис. 1.5)

- виявляють дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах,
- координують діяльність щодо виявлення та захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також безпосереднє ведення їх справ;
- обстежують умови перебування дитини, яка залишилася без батьківського піклування, стану її здоров'я та з'ясовують обставини, за яких дитина залишилась без піклування батьків;
- проводять оцінку рівня безпеки дитини у разі надходження звернення, повідомлення про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах внаслідок жорстокого поводження з нею або наявності загрози її життю чи здоров'ю;
- вживають невідкладних заходів для забезпечення безпеки дитини щодо якої існує безпосередня загроза її життю або здоров'ю;
- готують документи для звернення органу опіки та піклування до суду про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьків батьківських прав;
- забезпечують повернення дитини до батьків, осіб, які їх замінюють, або до закладу, який вона самовільно залишила;
- ведуть облік дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Види діяльності, що виконують служби у справах дітей:

Рис. 1.5 – Види діяльності, що виконують служби у справах дітей

Джерело: [16]

До надання СР та послуг СДтМ залучаються волонтери, юридичні та фізичні особи, які надають ці послуги, а також представники громадських, благодійних і релігійних організацій, що забезпечують соціальну підтримку для вразливих груп населення відповідно до чинного законодавства. Підприємці та організації, що надають СП в недержавному секторі, повинні відповідати вимогам, встановленим Постановою КМУ «Про затвердження критеріїв діяльності надавачів СП» (2020) [18].

Згідно з науковою типологією та практичним досвідом роботи ЦСС із сім'ями, які перебувають у СЖО, сім'ї можна класифікувати за рівнем соціальної адаптації, готовністю до зміни обставин, наявністю ресурсів і

мотивацією на групи, які зображені в табл.1.2.

Таблиця 1.2 – Класифікація сімей

Класифікація	Характеристика
Благополучні сім'ї	самостійно вирішують складні життєві проблеми, використовуючи внутрішні та зовнішні ресурси
Сім'ї соціального ризику	не мають достатніх ресурсів і можливостей вирішувати певні життєві проблеми, в той же час налаштовані і вмотивовані повернутися до соціально-прийняттого способу життя, потребують зовнішньої допомоги
Неблагополучні сім'ї /функціонально-неспроможні	мають комплекс складних життєвих проблем, які самостійно вирішити не можуть, сприймають нормальними обставини власного життя, відсутнє або на низькому рівні розуміння проблем і мотивації щодо їхнього вирішення
Асоціальні сім'ї	асоціальний спосіб життя сприймають як «норму», не налаштовані на зміну життєвих обставин та на взаємодію із фахівцями, стан «квазі-адаптації» до кризових умов

Джерело: сформовано самостійно за [4;14;31]

Також виділяють пасивні сім'ї, які не усвідомлюють наявності проблем або не вважають необхідним їх вирішення, хоча і мають певні ресурси. Вони не готові до співпраці з фахівцями, тому першочерговим завданням СР з такими родинами є мотивування до змін у способі життя [15].

Згідно з ч. 2 ст. 2 ЗУ «Про СП», основними цілями надання СП особам і сім'ям, які потрапили в СЖО і потребують соціальної підтримки, є:

- профілактика виникнення СЖО;
- допомога у подоланні СЖО;
- мінімізація негативних наслідків таких обставин [25].

СП надаються за трьома основними напрямками, які розглянуті в табл.1.3.

Таблиця 1.3 – Напрямки реалізації СП

Напрямок	Завдання реалізації
Соціальна профілактика	запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини
Соціальна підтримка	сприяння подоланню особою/сім'єю складних життєвих обставин
Соціальне обслуговування	мінімізація для особи/сім'ї негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримка їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду

Джерело: сформовано самостійно за [25]

Іншу класифікацію СП, що наведена в ЗУ «Про СП» розглянемо в табл.1.4.

Таблиця 1.4 – Класифікація СП за типом організації та строком надання

За типом		За строком подання	
Класифікація	Характеристика	Класифікація	Характеристика
Прості	не передбачають надання постійної або систематичної комплексної допомоги	Екстрені (кризові)	послуги надаються невідкладно (протягом доби) у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю отримувача соціальних послуг
Комплексні	передбачають узгоджені дії постійної або систематичної комплексної допомоги	Постійні	послуги надаються не менше 1 разу на місяць протягом більше 1 року
Комплексі спеціалізовані	надаються певній категорії отримувачів соціальних послуг	Тимчасові	послуги надаються не менше 1 разу на місяць протягом до 1 року
Допоміжні	надаються у вигляді натуральної допомоги та технічних послуг	Одноразові	за потребою отримувача послуги

Джерело: сформовано самостійно за [25]

Діти є однією з найбільш вразливих категорій населення, і рівень демократичного розвитку країни можна оцінювати за тим, як держава вирішує важливі питання, що стосуються розвитку, виховання, освіти та охорони здоров'я дітей. Дитина – це особа, яка не досягла 18 років (віку, коли настає повноліття), якщо лише відповідно до чинного законодавства вона не набуває повноліття раніше (стаття 1 ЗУ «Про охорону дитинства» [5]). Згідно зі статтею 6 Сімейного кодексу України, правовий статус дитини визначається для осіб, які не досягли повноліття. Дитина вважається малолітньою до чотирнадцяти років, а неповнолітньою – від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Соціальна незахищеність і вразливість дітей обумовлені психологічними, фізіологічними, соціальними та культурними аспектами їхнього життя і розвитку. Основні фактори, що спричиняють соціальну незахищеність дітей, подано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Чинники, що провокують соціальну незахищеність дітей

Незавершений розвиток	Дитячий організм фізіологічно і психологічно ще не повністю сформований. Це означає, що дитина не має повноцінних фізичних та психічних можливостей для самозахисту і адаптації в складних ситуаціях
Залежність від дорослих	Діти великою мірою залежать від дорослих (батьків, опікунів, вчителів) для задоволення своїх фізіологічних і психологічних потреб, включаючи харчування, догляд, навчання та захист. Вони не мають можливості незалежно вирішувати багато питань свого життя
Вразливість до впливу	Діти є особливо вразливими до зовнішніх впливів і негативного впливу середовища. Вони можуть легко піддаватися впливу негативних суспільних чинників, які можуть шкодити їхньому фізичному і психічному здоров'ю
Недостатнє розуміння світу	Діти ще не мають повного розуміння складного соціального і культурного світу навколо них. Вони не мають навичок аналізу і прийняття важливих рішень, що може робити їхню поведінку менш передбачуваною та незахищеною
Відсутність правового статусу	У багатьох країнах діти не мають повних правових статусів і захисту, що доступний дорослим. Це може призводити до порушення їхніх прав та зловживання.

Джерело: [9]

Діти загалом є соціально незахищеними через фізіологічні, психологічні та соціальні обмеження, а також через вплив навколишнього середовища. Для їхнього захисту та благополуччя необхідно створювати спеціальні умови та системи підтримки, які враховують ці особливості. ДП у сфері СЗ дітей в Україні спрямована на охорону прав дітей та забезпечення їхніх найкращих інтересів.

Щоб зрозуміти, які цілі намагаються досягти при оцінці потреб особи у наданні СП розглянемо рис. 1.6.

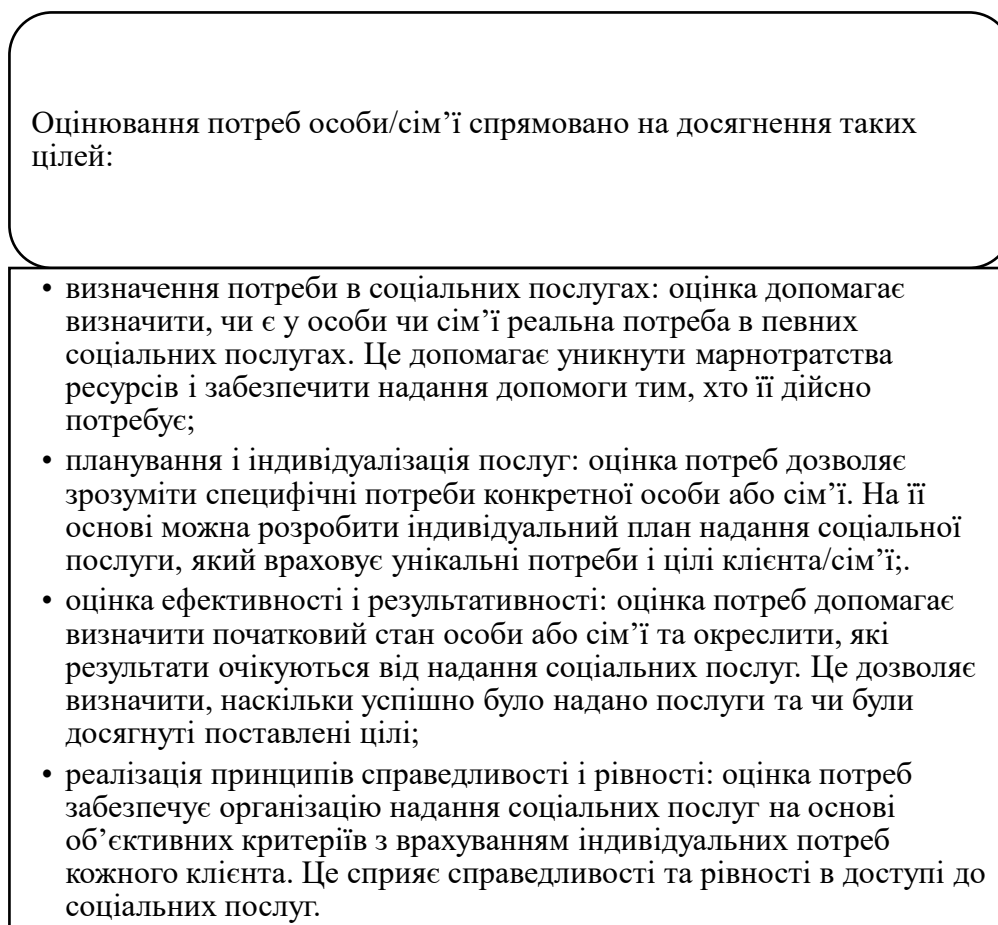

Рис. 1.6 – Цілі оцінювання потреб особи

Оцінка потреб є ключовим інструментом для ефективного надання СП та задоволення потреб соціально вразливих груп населення. Вона дозволяє створити індивідуальний план соціальної підтримки, який враховує потреби та ресурси конкретної особи або сім'ї. Це може включати надання СП, консультації фахівців та інші заходи для поліпшення життєвих умов клієнтів.

Оцінка потреб дитини полягає у визначенні найбільш ефективних шляхів забезпечення всебічного розвитку дитини, встановленні конкретних видів послуг та підтримки, необхідних саме для цієї дитини. Потреби дитини

є предметом оцінки, а сама дитина (разом з її батьками та представниками найближчого оточення) є об'єктом цієї оцінки. На основі цієї оцінки та додаткової інформації розробляється план соціального супроводу сім'ї. При влаштуванні дитини план складається на півроку, після чого проводиться його перегляд, вносяться необхідні корективи, і розробляється новий план на наступне півріччя перебування дитини в сім'ї. В подальшому план соціального супроводу складається на рік, і за потреби заплановані завдання можуть коригуватися.

СР з дітьми — це діяльність ДО, підприємств, організацій, установ, а також окремих громадян, незалежно від їх підпорядкування та форми власності, що спрямована на створення відповідних соціальних умов для життєдіяльності дітей, їх гармонійного та всебічного розвитку, захисту конституційних прав, свобод та законних інтересів, а також задоволення культурних і духовних потреб. Залежно від умов виховання, розвитку дитини, її особливих потреб та соціального статусу, СР з дітьми поділяється на два основні напрямки: 1) СР щодо захисту прав і інтересів дітей з вразливих соціальних категорій; 2) соціально-педагогічна робота з дітьми в освітніх та виховних установах [9].

СЗ та організація СР з ВПО дітьми покладаються на ОМС в межах їхніх повноважень. Згідно із ЗУ «Про забезпечення прав і свобод ВПО», за місцем тимчасового проживання дітей передбачено наступне (стаття 11) [17]:

- розміщення дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах державної форми власності;
- організація заходів для виявлення дітей, які переміщені без супроводу батьків або інших законних представників, встановлення особи дитини, пошук її батьків, влаштування таких дітей до родичів, патронатних вихователів або закладів соціального захисту дітей з урахуванням потреб дитини;
- надання СЗ ВПО дітям та їхнім сім'ям, соціальне супроводження таких сімей та дітей.

СР з дітьми з інвалідністю є ключовим елементом побудови справедливого та інклюзивного суспільства. Для забезпечення повноцінного життя цих дітей необхідні спільні зусилля родини, громади та соціальних працівників, спрямовані на надання необхідної підтримки, освіти та можливостей, щоб допомогти кожній дитині розкрити свій потенціал і стати активним учасником суспільного життя.

Молодь як соціально-демографічна група визначається не лише віковими параметрами, а й особливим місцем, яке вона займає в соціальній структурі суспільства, а також специфікою процесів соціалізації та розвитку. Це досить велика група, яка виділяється завдяки комбінації вікових характеристик, соціального статусу, соціально-психологічних рис, що визначаються соціальним устроєм, культурними нормами та закономірностями виховання і соціалізації в конкретному суспільстві [5].

В Україні регулювання ДП у молодіжній сфері здійснюється відповідно до ЗУ «Про основні засади ДМП» (2021), який встановлює вікові межі для категорії «молодь» (14–34 роки). Молоддю вважаються особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями або особами без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах [22].

Головатий виокремлював основні та другорядні потреби молодіжного віку. Основні потреби включають фізіологічні, психологічні, вікові та соціальні характеристики. Другорядні потреби визначаються основними і проявляються в залежності від виду суспільної діяльності, місця проживання та соціального статусу молодої особи в суспільстві [5].

Категорія «молодь» охоплює період, коли особистість переходить від дитячої залежності до самостійного, незалежного життя. Саме в цей час, під час інтеграції у «доросле» суспільство, молоді люди потребують підтримки держави для забезпечення умов для самовизначення та особистісного розвитку. ДМП орієнтована на створення умов для особистісного становлення, соціальної активності та зайнятості української молоді, що визначено в ЗУ «Про основні засади МП». Формування та контроль за

реалізацією цієї політики здійснює департамент МП Міністерства молоді та спорту України [5].

СР з молодіжною аудиторією охоплює два основні напрямки, що орієнтовані на створення сприятливих умов для розвитку та соціальної адаптації молодих людей [22]:

1) допомога соціально вразливим групам молоді, яка включає надання СП, підтримку в СЖО, вирішення питань освіти, охорони здоров'я, житла, а також інклюзивної освіти для молоді з інвалідністю;

2) діяльність соціальних інституцій, спрямована на реалізацію творчого та суспільного потенціалу молоді, яка передбачає створення умов для розвитку і самовираження молодих людей через освітні та культурно-мистецькі ініціативи, підтримку молодіжних організацій і форм активності, що сприяють розвитку особистості та інтеграції в суспільство.

Отже, СП держави щодо ДіМ є важливим аспектом загальної СП, через який держава взаємодіє з цією групою населення. Суспільство формує вимоги до ДіМ через цінності та правила, використовуючи законодавчі й соціально-економічні інструменти для інтеграції молоді в різні суспільні інституції.

1.3 Аналіз правового регулювання соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні

Однією з важливих складових державної системи СЗ населення та захисту прав дітей, що формується в Україні в умовах децентралізації, є РР з СДтМ, які опинилися у СЖО. Це регулюється ЗУ «Про СР з СДтМ». Згідно з цим законом, СЖО визначаються як такі, що мають негативний вплив на життя, здоров'я та розвиток особи, а також на функціонування сім'ї, і з якими особа чи сім'я не в змозі впоратися самотійно (стаття 1, ЗУ «Про СП»). [25].

СЖО – «ситуація чи обставини, які об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самотійно (інвалідність, самотність, сирітство, безпритульність, зневажливе ставлення і

негативні стосунки у сім'ї, малозабезпеченість, стихійне лихо тощо)» [33].

СР з СДтМ здійснюють уповноважені органи — служби у справах дітей, які є структурними підрозділами обласних, Київської та Севастопольської міських, а також районних держадміністрацій (стаття 3, ЗУ «Про СР з СДтМ») [26].

Згідно з ЗУ «Про СР з СДтМ» [26] соціальну підтримку та СП вразливим групам осіб і сімей надають кваліфіковані фахівці, зокрема: соціальний менеджер, фахівець із СР та соціальний працівник (стаття 18). Згідно з професійним стандартом, затвердженим наказом Міністерства (2021), основною метою діяльності соціального менеджера є планування, організація, координація та моніторинг СР, оцінка потреб у СП для забезпечення надання соціальної підтримки СДтМ, які опинилися в СЖО у межах ТГ.

Основні повноваження соціального менеджера включають [26]:

- планування, організацію, координацію та моніторинг виконання СР та надання СП у ТГ;
- залучення ресурсів ТГ для здійснення СР та надання послуг;
- звітування перед місцевими ОВВ та ОМС про проведену СР та надані послуги;
- підготовку та подання пропозицій до ОМС щодо покращення програм, що стосуються СР та надання соціальних послуг;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної діяльності щодо СР та послуг;
- оцінку потреб у СП для СДтМ;
- виконання інших завдань, пов'язаних із СР та наданням соціальних послуг.

Для залучення суб'єктів недержавного сектору до надання СП та допомоги мешканцям громад, відділи СЗ населення ОТГ можуть використовувати такі механізми [19]:

- публічні закупівлі робіт та послуг;
- соціальне замовлення СП;

- конкурс на визначення програм (проектів, заходів), розроблених ІГС, для яких надається фінансова підтримка;
- державно-приватне партнерство.

Планування та надання СП особам чи сім'ям, що опинилися в СЖО, здійснюється за методом ведення випадку і включає наступні етапи: 1) аналіз ситуації щодо осіб або сімей, що переживають СЖО або перебувають у ситуаціях, які загрожують їхньому життю чи здоров'ю; 2) оцінка потреб осіб/сімей у СП; 3) ухвалення рішення щодо надання СП з урахуванням індивідуальних потреб; 4) розробка індивідуального плану надання СП; 5) укладення договору про надання СП; 6) виконання умов договору та індивідуального плану надання СП; 7) моніторинг надання СП та оцінка їх якості [25].

Оцінка потреб особи чи сім'ї є ключовим етапом процесу надання СП і важливим інструментом для забезпечення належної соціальної підтримки та задоволення потреб соціально вразливих груп населення. Оцінювання потреб у СП для осіб з МДтМ полягає в аналізі їх належності до вразливих категорій, дослідженні соціально-економічного становища та визначенні індивідуальних потреб, а також у визначенні необхідних СП, обсягів допомоги та інших форм підтримки [33].

Права дітей в Україні забезпечуються відповідно до Конвенції ООН про права дитини, СКУ, ЗУ «Про охорону дитинства» (див. табл. 1.6).

Згідно з СКУ, батьки зобов'язані виховувати дитину, враховуючи повагу до прав і свобод інших осіб, а також з любов'ю до родини, народу та Батьківщини. Вони повинні турбуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний і моральний розвиток, забезпечувати отримання повної загальної середньої освіти, поважати її особистість та готувати до самостійного життя. Обов'язки щодо виховання, навчання та розвитку дитини покладаються на обох батьків. У разі ухилення від виконання цих обов'язків або порушення прав дитини, вони можуть бути притягнуті до адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Таблиця 1.6 – Нормативне врегулювання базових прав дітей в Україні

Права дітей	Конвенція ООН про права дитини	Українське законодавство
Право на життя та охорону здоров'я	статті 6, 24	стаття 27 Конституції України стаття 6 Закону України «Про охорону дитинства»
Право на освіту	стаття 28	стаття 53 Конституції України стаття 3 Закону України «Про освіту»
Право на захист від насильства та гідне ставлення	стаття 19	статті 28, 52 Конституції України стаття 10 Закону України «Про охорону дитинства» стаття 53 Закону України «Про освіту»
Право на ім'я та громадянство	стаття 7	стаття 7 Закону України «Про охорону дитинства»
Право на виховання батьками та контакт із ними	стаття 9	статті 5, 141, 152, 153 Сімейного кодексу України стаття 11 Закону України «Про охорону дитинства»
Право на достатній життєвий рівень	стаття 27	стаття 48 Конституції України стаття 8 Закону України «Про охорону дитинства»

Джерело: [9]

Нормативне визначення батьківських прав і обов'язків передбачає певні соціальні вимоги, яких батьки мають дотримуватись під час виховання, розвитку та забезпечення життєдіяльності дитини. Однак батьківська відповідальність формується не лише під впливом соціальних норм. Важливу роль у поведінці батьків і їхньому ставленні до дитини має моральний аспект батьківства – рівень особистої відповідальності за виконання своїх обов'язків.

Соціальний статус дитини, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем

реєстрації дитини як ВПО відповідно до Порядку, затвердженого постановою КМУ у 2017 році [27].

Згідно з ЗУ «Про основні засади МП», держава створює умови для «забезпечення соціальних гарантій, розвитку механізмів соціалізації та інтеграції молоді в суспільне життя, СЗ та підтримки молодих осіб» (стаття 3). Закон також передбачає надання соціальної підтримки молодим сім'ям і молодим людям, які перебувають у СЖО та потребують професійної допомоги для вирішення своїх проблем. Соціальна підтримка надається через СП, державну соціальну допомогу та пільги згідно з чинним законодавством [22].

Ветерани війни, мають право на державні пільги та гарантії, які регулюються різними відомствами. Основним документом, що визначає пільги для учасників бойових дій, є ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх СЗ» [27].

В Україні з 2015 року, відповідно до ЗУ «Про пробацію», впроваджуються принципи виховного правосуддя, що передбачають здійснення наглядових і соціально-виховних заходів для корекції осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, а також для запобігання їхньому поверненню до кримінальної діяльності. У рамках реформи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх у 2016 році були створені сектори ювенальної пробації, основним напрямком роботи яких є надання послуг для запобігання рецидиву злочинів серед молоді. У 2018 році було засновано єдину державну установу «Центр пробації», яка координує діяльність органів, відповідальних за пробацію [24].

Отже, основними елементами інституційного забезпечення цієї політики є Конституція України та спеціальна нормативна база. Ключові напрямки політики включають створення умов для фізичного, інтелектуального, морального розвитку дітей і молоді та підтримку високої культури на основі національних традицій і найкращих практик виховання.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дипломної роботи було розглянуто СР із СДтМ. Було визначено основні види СП для ДіМ за ЗУ «Про СП». Визначено основну задачу СР та напрямки їх роботи. Наведено основні принципи за якими здійснюється СР з СДтМ.

У 2 підрозділі роботи було розглянуто напрямки ДП у сфері СР. Зроблено висновок про важливість ДП у цій сфері. Розглянуто класифікацію сімей, напрямки реалізації СП, чинники, які провокують соціально незахищених людей.

Розглянуто нормативно-правову базу що регулює СР з ДіМ. Винесено на розгляд нормативне регулювання базових прав дітей та цілі оцінювання потреб особи.

2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз сучасного стану реалізації соціальної роботи з дітьми та молоддю в регіоні (на прикладі Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Криворізької міської ради)

На місцевому рівні служби у справах ДіМ виконують роль координаторів та організаторів процесів захисту прав дітей, захисників їхніх інтересів, представників прав дитини та замовників послуг для вразливих дітей і сімей, позбавлених батьківського піклування. У рамках децентралізації функції Служб захисту прав вразливих дітей та сімей були передані службам у справах дітей ОТГ. Сільські та селищні ради цих громад можуть створювати власні служби у справах ДіМ і здійснювати діяльність, спрямовану на захист прав дитини. Однак їхні повноваження обмежені питаннями, що стосуються сприяння усиновленню, створенню прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу [16].

У рамках децентралізації влади в сфері захисту прав дітей встановлено відповідне кадрове забезпечення служб у справах дітей на рівні ОМС [21]: чисельність працівників служб у справах дітей у сільських та селищних радах ОТГ повинна складати один працівник на кожну тисячу дітей, але не менше одного працівника на громаду; чисельність працівників служб у справах дітей на рівні служб визначається за принципом один працівник на не більше ніж одну тисячу дітей, що проживають у районі, або на не більше ніж дві тисячі дітей у місті чи районі міста.

У 2022 році, через введення воєнного стану в Україні, до ЗУ «Про СП» були внесені зміни, що відповідають потребам отримувачів СП під час воєнного стану. Основні аспекти зазначено на рис. 2.1.

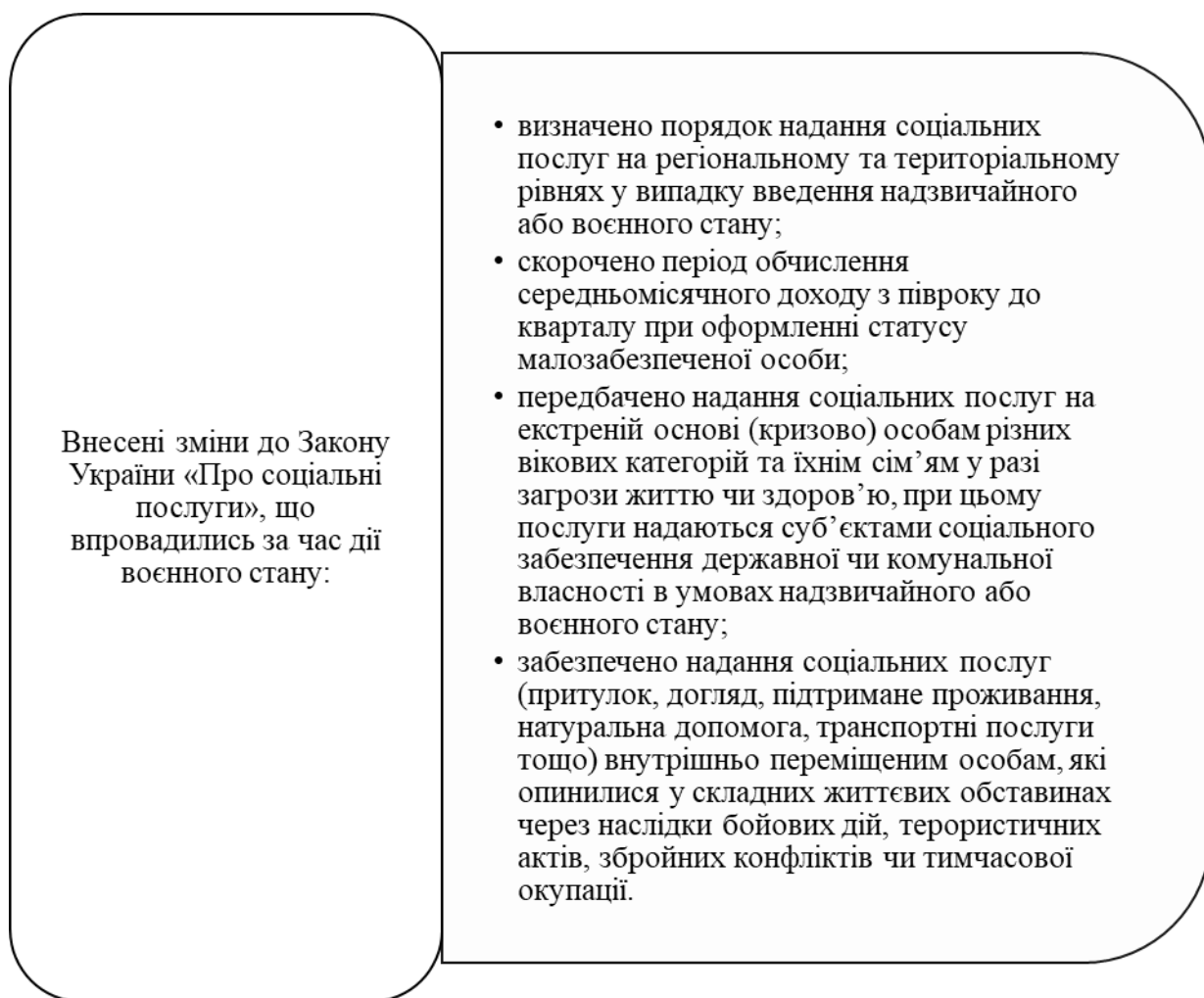

Рис. 2.1 – Основні аспекти ЗУ «Про СП» після введення воєнного стану

Розглянемо Департамент у справах сім'ї, молоді та спорту (далі – Департамент) Криворізької міської ради.

Департамент – це структурний підрозділ виконавчого комітету, який відповідає за реалізацію міської політики у сфері сім'ї, молоді та спорту. Цей орган відіграє важливу роль у формуванні сприятливого середовища для розвитку молоді, підтримці сімей та популяризації здорового способу життя [6].

Основні функції Департаменту зазначено на рис. 2.2. Наведена схема відображає ключові функції департаменту, які включають розробку та реалізацію програм для молоді, сімей та ветеранів, координацію роботи різних інституцій, фінансування проектів, співпрацю з ГО та розвиток міжнародних зв'язків у сферах МП та спорту.

Рис. 2.2 – Функції Департаменту

Напрямки діяльності, які охоплює Департамент винесені на рис.2.3. На рисунку зображено напрямки діяльності Департаменту, розділені на три основні категорії: молодіжну політику, сімейну політику та спорт. Цей рисунок підкреслює комплексний підхід до розвитку молодіжної політики, підтримки сімей та пропаганди спорту, сприяючи їх інтеграції у суспільство та розвитку інфраструктури.

Рис. 2.3 – Напрямки діяльності Департаменту

В цілому робота такого Департаменту є дуже актуальною та потрібною в наш час. В умовах сучасних викликів, таких як економічні труднощі, війна, соціальні зміни, роль такого органу стає ще більш значущою. Програми підтримки молодих людей, молодих сімей, розвиток спортивної інфраструктури та здорового способу життя є необхідними для створення стабільної та гармонійної соціальної атмосфери.

Зокрема, підтримка молодіжних ініціатив допомагає формувати активну, інтелектуально та соціально розвинену молодь, яка в майбутньому

буде здатна вирішувати проблеми суспільства. Сімейна політика сприяє зміцненню основ родини, що є фундаментом для сталого розвитку країни.

Отже, діяльність такого Департаменту є важливим елементом для забезпечення сталого розвитку суспільства, підвищення якості життя та формування соціально відповідального громадянства.

Міська програма «Обдаровані діти - надія Кривбасу», затверджена до 2026 року, має на меті підтримку творчих здібностей обдарованих дітей та молоді. У 2022 році близько 22 тис. учнів взяли участь у конкурсах і фестивалях різного рівня. Міська рада виплачує муніципальні іменні стипендії та відзнаки для обдарованих учнів і студентів. В місті організуються фестивалі та інтелектуальні ігри для підтримки творчого потенціалу молоді. Також, проводиться підвищення кваліфікації для посадових осіб, а 32 члени молодіжного виконкому пройшли стажування в органах місцевого самоврядування, сприяючи розвитку громадської активності серед молоді [12].

Інформація щодо проведення різних заходів департаменту зазначено в різних звітах (див. дод. А). У звітному періоді дитячо-юнацькими спортивними школами, клубами та міськими федераціями підготовлено значну кількість спортсменів різних рівнів. Також, за підтримки Ради оборони міста Кривого Рогу, з 4 травня 2024 року розпочалися II міські спортивні ігри VETERANS FAMILY GAMES серед ветеранів та учасників бойових дій і їхніх сімей. Ігри проходять з 18 видів спорту кожні два тижні. Станом на 1 липня 2024 року було проведено 6 змагань, у яких взяли участь понад 400 осіб.

У місті Кривий Ріг проживає близько 160 тисяч молоді, яка активно бере участь у розвитку громади та ініціатив. Протягом першого півріччя 2024 року реалізовано численні молодіжні заходи, спрямовані на підтримку, розвиток і залучення молоді до активного життя.

Основні напрямки діяльності:

1. Соціальні та благодійні ініціативи:

- акція «Твоя кров – дар життя для наших героїв» та збір крові для

постраждалих через ракетну атаку.

- благодійний марафон «7 районів, 7 тижнів, 7 пікапів» із метою збору коштів для військових (зібрано 200 тис. грн).

2. Освітні та психологічні проєкти:

- проведення заходів із презентації U-Report для залучення активної молоді (500 учасників).

- інформаційна зустріч із молоддю з числа дітей-сиріт щодо психологічної підтримки під час війни.

- організація спільного засідання з теми «Психологічна підтримка молоді під час війни».

3. Молодіжний розвиток та інтеграція:

- проєкт «СПІЛЬНО КЕМП» – безкоштовний літній простір для розвитку навичок у молоді (7 освітніх модулів).

- молодіжний обмін онлайн із молоддю ВПО на тему активної громадської участі.

4. Культурні ініціативи:

- флешмоб до 210-ї річниці Тараса Шевченка та фоточелендж до Дня вишиванки.

5. Підтримка талантів:

- виплата стипендій 34 студентам і учням міста.

Загалом, Діяльність Молодіжного виконкому спрямована на підтримку молоді, розвиток їхнього потенціалу, інтеграцію в суспільство та сприяння благополуччю громади. Завдяки реалізації таких проєктів і заходів, молодь Кривого Рогу має можливість проявити свої таланти, отримати підтримку та стати рушійною силою позитивних змін у місті.

Отже, департамент відіграє ключову роль у вирішенні соціальних проблем міста, зокрема підтримує молодь, сім'ї та популяризує здоровий спосіб життя. Його діяльність особливо важлива в умовах сучасних викликів, сприяючи згуртованості спільноти та наданню допомоги тим, хто її потребує.

2.2 Аналіз ефективності державних програм соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні

Робота з ДіМ у сфері соціальної підтримки є одним із ключових напрямів ДП в Україні. У контексті сучасних викликів, таких як війна, економічна нестабільність та соціальна нерівність, турбота про добробут молодого покоління стає надзвичайно актуальною. Успішність державних програм у цій галузі впливає не лише на рівень життя ДіМ, але й на перспективи розвитку країни в цілому.

Станом на початок 2022 року в Україні проживало 7,35 мільйона дітей віком від народження до 18 років, що складало 17,9% від загальної чисельності постійного населення країни. Ці дані, надані ДССУ, не враховують тимчасово окуповані території, зокрема АРК і м. Севастополь. Порівняно з 2021 роком кількість дітей в Україні зменшилася на 111,1 тисячі осіб, що становить спад на 1,5% [7].

Згідно з даними Міністерства Сп України, у 2021 році СП від ЦСС отримали 411,4 тисячі сімей, у яких виховувалося 518,2 тисячі дітей. У результаті роботи майже 21 тисяча сімей змогли повністю подолати кризову ситуацію, а понад 45 тисячам сімей вдалося мінімізувати наслідки СЖО. Окрім того, понад 7 тисяч сімей, у яких існував ризик вилучення близько 15 тисяч дітей, також отримали соціальну допомогу. У підсумку, 93% дітей, охоплених послугами (близько 14 тисяч), залишилися в своїх родинях [7].

За інформацією Офісу Генпрокурора, від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну станом на 15 вересня 2023 року внаслідок бойових дій загинули 504 дитини, ще 1123 отримали поранення. Російські окупаційні сили примусово переміщують та депортують українських дітей із тимчасово окупованих територій. За даними Національного інформаційного бюро, наразі незаконно депортованими вважаються 19 546 українських дітей, з яких 386 вдалося повернути до України. Водночас, згідно з російськими відкритими джерелами, кількість депортованих українських дітей може досягати 744

тисяч. Встановити точну кількість постраждалих дітей наразі неможливо через активні бойові дії та тимчасову окупацію частини українських територій [10].

За інформацією НСССУ на початок 2022 року в Україні діяло 243 центри соціальних служб [11]. Центри надання СП є комплексним закладом СЗ населення, структурні або відокремлені (територіальні) підрозділи якого провадять СР та надають СП особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у СЖО [8]. Центри надання СП утворюються райдержадміністрацією або ОМС з урахуванням потреб відповідної адміністративно-територіальної одиниці або ТГ у СП населенню.

За даними ДССУ, наприкінці 2021 року загальна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, становила 67,6 тисяч осіб. Протягом року статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, отримали 9 513 дітей. У 2021 році було усиновлено 2 150 таких дітей. Переважна більшість (90,4%) виховувалася у сімейних формах влаштування. Водночас у медичних, навчальних і виховних закладах перебувало 3 611 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [30].

За даними, опублікованими на офіційному сайті Міністерства у справах ветеранів України, станом на жовтень 2023 року в країні налічувалося близько 493,6 тисячі учасників бойових дій. Серед них понад 130 тисяч – молодь віком до 35 років, що становить 26,4% від тих, хто оформив відповідний соціальний статус. Експерти прогнозують, що їхня кількість може досягти 5 мільйонів, із яких кожен п'ятий – молода людина до 35 років. Значне збільшення числа учасників бойових дій прогнозується також після завершення активної фази бойових дій. У жовтні 2023 року зареєстровано 68 тис. осіб, які отримали інвалідність I та II групи внаслідок війни. З них 6,5 тис. – молоді люди віком до 35 років [32].

У системі Міністерства Сп діють будинки-інтернати, де проживають ДіМ із фізичними, інтелектуальними й психічними порушеннями. За даними Державної служби статистики, станом на кінець 2020 року в Україні

працювали 36 будинків-інтернатів для ДіМ з інвалідністю, в яких перебували 4 402 вихованці. Досягнувши повноліття, вихованці таких закладів, які потребують стороннього догляду, побутового та медичного обслуговування, переводяться до будинків-інтернатів (пансіонатів) для людей похилого віку та осіб з інвалідністю. У 2020 році у системі Міністерства Сп функціонували 281 подібний заклад, де проживало 4 678 молодих людей з інвалідністю віком від 18 до 35 років [29].

На початок 2022 року, за даними НСССУ, в Україні функціонували 618 центрів надання СП і 154 структурні підрозділи виконавчих ОТГ, що займалися питаннями соціальної допомоги. При центрах СП було створено 551 відділ для роботи з СДтМ, які належать до вразливих груп населення або перебувають у СЖО [11]. Для забезпечення СР в об'єднаних ТГ створюються соціальні служби фахівців із СР. Ці служби, як бюджетні установи, підпорядковуються відділам СЗ і займаються соціальним супроводом сімей чи осіб, які опинилися у СЖО. Вони також надають окремі види СП мешканцям громади.

Згідно з даними Міністерства Сп України, станом на листопад 2022 року служби у справах дітей були створені в 1421 з 1439 ТГ, що становить 99% усіх органів опіки та піклування в країні. Для порівняння, у 2020 році ці служби функціонували лише в 529 громадах [13].

Згідно з даними НСССУ, у 2021 році СП отримали 323,4 тисячі сімей/осіб, в яких виховувалося 395,6 тисяч дітей. Серед них у СЖО перебувало 112,2 тисячі сімей/осіб [11] (див. рис. 2.4).

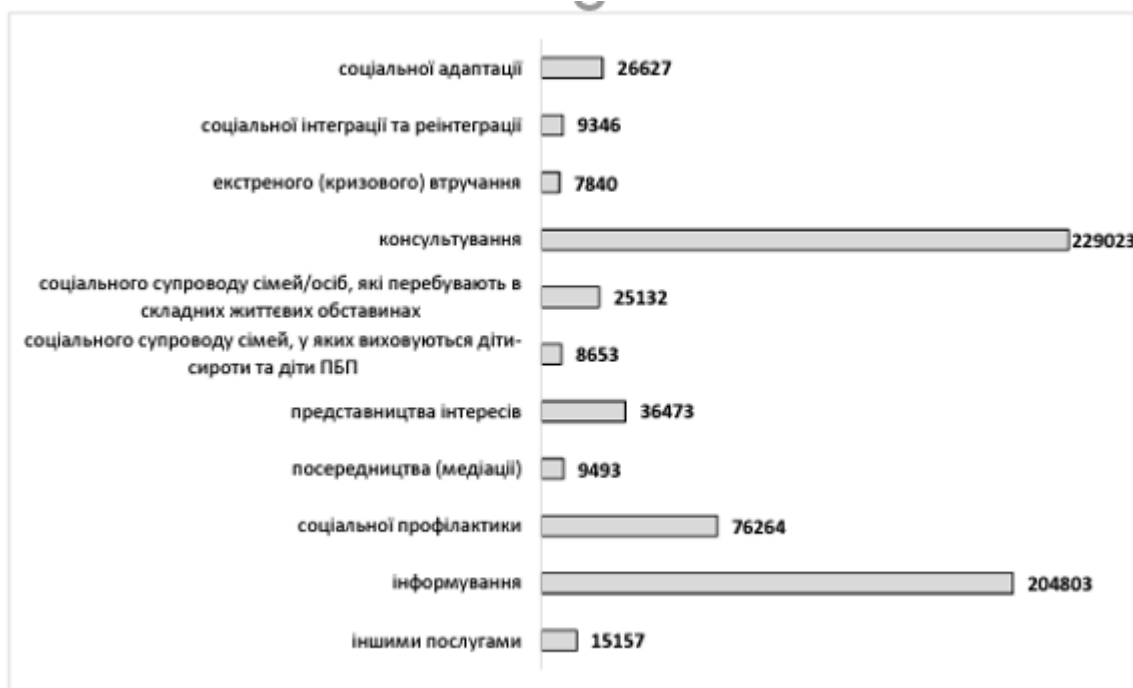

Рис. 2.4 – Кількість сімей (осіб), охоплених СП у 2021 році

Згідно з діаграмою, найбільше СП у 2021 році було надано у категоріях консультування (229 023 послуги) та інформування (204 803 послуги), що свідчить про високий попит на інформаційну підтримку та консультування громадян. Інші важливі напрямки включають соціальну профілактику, представництво інтересів та соціальний супровід осіб у СЖЖО. Значно менше послуг було надано в категоріях кризового втручання, медіації та соціальної адаптації.

Згідно з дослідженням Ради Європи 2022 року, до повномасштабного вторгнення молодіжні центри в Україні надавали широкий спектр послуг, включаючи освітні, культурні, спортивні та волонтерські програми. Проте війна внесла корективи: тепер основний фокус змістився на гуманітарну допомогу та психологічну підтримку. Цікаво, що крім молоді, допомогу отримували також діти та люди старшого віку.

У 2014 році, об'єднавши зусилля з Міністерством молоді та спорту України та ПРООН в Україні, Державний інститут сімейної та молодіжної політики запровадив інноваційну програму «Молодіжний працівник». Заснована на принципах неформальної освіти, ця програма мала на меті

підготувати нове покоління фахівців, які працюють з молоддю, та підвищити їхню кваліфікацію [35].

В Україні функціонує розвинена система ОБВ, які відповідають за створення умов для соціального становлення та розвитку молоді. Формування та реалізація ДМП відбувається за участю Міністерства молоді та спорту України, інших міністерств, центральних ОБВ, ОМС, а також структурних підрозділів, що займаються питаннями молоді. Ця діяльність здійснюється у тісній співпраці з молодіжними ГО національного рівня [30].

Отже, аналіз ефективності державних програм СР з ДіМ в Україні показує, що хоча система підтримки молоді активно розвивається, існують певні виклики, які потребують подолання. Успішною є співпраця між Міністерством молоді та спорту, іншими ОБВ та ОМС, а також залучення ГО до реалізації МП. Однак, для покращення результатів необхідно підвищити координацію між різними інституціями, забезпечити більш ефективне використання ресурсів та посилити контроль за виконанням програм. Водночас, важливим є подальше вдосконалення механізмів адаптації програм до змінних потреб молоді, зокрема в умовах швидких соціальних і технологічних змін.

2.3 Пропозиції щодо удосконалення надання державної соціальної роботи з дітьми та молоддю

Ефективність ДМП в значній мірі залежить від того, як вона реалізується на регіональному рівні. У зв'язку з реформуванням ОМС, питання координації зусиль держави та регіонів у вирішенні проблем молоді набуває особливої актуальності. Ухвалений у 2021 році ЗУ «Про основні засади МП» заклав фундамент для стратегічного підходу в цій сфері. У 2024 році було проведено дослідження ефективності впровадження положень закону, метою якого стало визначення, наскільки ефективно його реалізація сприяє: розвитку молодіжної інфраструктури, зокрема центрів підтримки молоді, освітніх і культурних

програм; підтримці молодіжних ініціатив через фінансування проектів, спрямованих на вирішення соціально-економічних питань; залученню молоді до ухвалення рішень, забезпечуючи її представництво в органах влади та громадських інституціях [3].

Однією з найбільших проблем в реалізації ДМП є недостатня координація між різними рівнями влади. Неодноразові спроби оптимізувати інституційну структуру, що відповідає за МП, не призвели до створення ефективної системи взаємодії між центральними ОВВ та ОМС. Це призводить до дублювання функцій, розпорошення ресурсів та, як наслідок, до неефективного використання коштів, виділених на молодіжні програми.

З метою забезпечення всебічного розвитку молоді Дніпропетровщини та створення умов для її самореалізації, в області була розроблена і реалізована регіональна цільова соціальна програма «Молодь Дніпропетровщини» на період 2012-2021 років. Програма була спрямована на:

1. Створення необхідних правових, економічних та соціальних умов для розвитку молоді;
2. Підтримку молодіжних ініціатив та проектів;
3. Розвиток молодіжної інфраструктури;
4. Залучення молоді до участі в громадському житті.

Координацію та контроль за виконанням програми здійснювало управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації. Фінансування програми забезпечувалося за рахунок коштів обласного бюджету в сумі 54,4 млн грн [2].

Аналіз реалізації програми вказує на необхідність посилення участі молоді в житті громади. Цей напрям є одним із пріоритетів європейської молодіжної політики, як це підкреслюється в Європейській хартії [1] про участь молоді. Для України важливо адаптувати цей досвід і розробити конкретні механізми залучення молоді до прийняття рішень на місцевому рівні. Це може передбачати створення молодіжних рад, проведення консультацій, організацію громадських слухань та інші інструменти прямої

демократії [3].

Також вагомою складовою є вирішення проблем зайнятості молоді, передбачаючи збільшення частки працевлаштованої молоді на 10% у порівнянні з попереднім роком. Це включає забезпечення тимчасової зайнятості у вільний час, розвиток молодіжного підприємництва, особливо у сільській місцевості, та підтримку громадських ініціатив. СР з вразливими категоріями молоді, такими як сироти, молоді інваліди, особи з досвідом перебування у місцях позбавлення волі, є також ключовим напрямом програми.

Особливий акцент зроблено на формуванні гуманістичних цінностей, патріотизму та національної ідентичності у молоді. Це включає виховання високих моральних стандартів, культурних та загальнолюдських цінностей. Разом із цим передбачено вдосконалення умов проживання студентів у гуртожитках, підтримку студентського самоврядування та розширення діяльності молодіжних громадських організацій [3].

Таким чином, програма, хоча й демонструє значний потенціал у залученні молоді до активного суспільного життя, потребує більш збалансованого підходу між кількісними та якісними показниками. Це дозволить більш комплексно оцінювати її вплив та коригувати напрямки розвитку залежно від реальних потреб молодого покоління.

В результаті, для покращення МП в Дніпропетровській області запропоновано впровадити на базі державних університетів платформу «Молодь майбутнього» для співпраці між ВНЗ та місцевим бізнесом з метою розробки інноваційних рішень для актуальних проблем регіону. Цей проект представляє собою обладнану всім необхідним лабораторію, де молоді люди зможуть розвиватися в різних напрямках, що дозволить не тільки підтримати молоді таланти, але й сприяти розвитку інноваційної економіки. Для реалізації потрібно залучити професіоналів з різних напрямків, наприклад, менторів з найбільших підприємств «Метінвест холдинг» та Пат «Арселорміттал Кривий Ріг», які зможуть не тільки розповісти і навчити своїй роботі, а й в

майбутньому запропонувати стажування в компанії з подальшим працевлаштуванням. Щоб проєкт почав діяти варто залучити не тільки бізнес регіону для оплати матеріалів та технологій в лабораторію, а й гранти, які надаються на розвиток молоді, регіону і країни [3].

Перевагами такого проєкту «Молодь майбутнього» вважаємо створення синергії між ВНЗ, бізнесом та місцевою владою; підтримка молоді, яка допоможе знизити рівень відтоку молодих людей з регіону, а також створення стійкої екосистеми інновацій в регіоні.

Очікувані результати реалізації:

1. Створення нових інноваційних продуктів та послуг.
2. Розвиток підприємницьких навичок у молоді.
3. Посилення зв'язків між наукою та бізнесом.
4. Підвищення інноваційного потенціалу регіону.
5. Створення нових робочих місць.

Що ж до державних проєктів для ДіМ, пропонуємо впровадити державну програму «Наука в долонях» (див. рис. 2.5). Це програма, яка має бути організована за державний кошт та реалізація якої має контролюватись державною владою. Це унікальна освітня ініціатива, спрямована на розвиток у дітей інтересу до науки, техніки та екології через інтерактивні заняття. Мобільна лабораторія, оснащена сучасним обладнанням, подорожує містами й селами, надаючи дітям можливість самостійно проводити захопливі експерименти, створювати прості проєкти й відкривати для себе світ науки. Проєкт орієнтований на дітей віком 6–12 років, зокрема тих, хто проживає у віддалених громадах із обмеженим доступом до позашкільної освіти. Завдяки творчим завданням і командним активностям програма не лише розвиває допитливість і критичне мислення, а й популяризує екологічну свідомість, мотивуючи молоде покоління до змін.

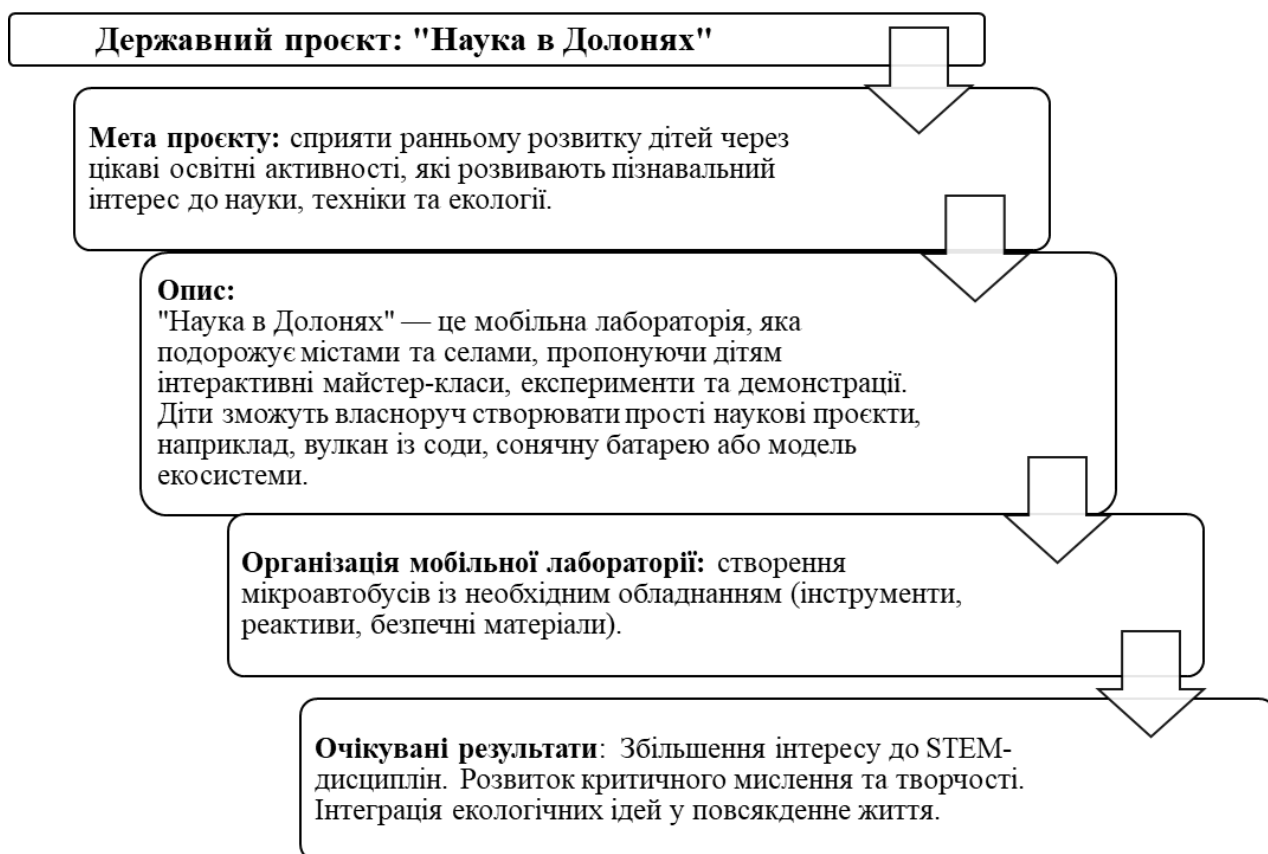

Рис. 2.5 – Схема державного проєкту «Наука в Долонях»

Отже, дослідження ефективності ДМП в Україні демонструє, що, хоча існують позитивні зрушення, зокрема, створення нормативно-правової бази та розробка регіональних програм, існує ряд проблем, які потребують вирішення. Серед них: недостатня координація між різними рівнями влади, нерівномірність фінансування, обмежена участь молоді в процесі прийняття рішень та недостатній фокус на якісних показниках ефективності. Одним із перспективних напрямів розвитку МП є створення інноваційних платформ для співпраці між ВНЗ та бізнесом, таких як «Молодь майбутнього». Цей проєкт дозволить не тільки підтримати молоді таланти, але й сприяти розвитку інноваційної економіки регіону. А впровадження державного проєкту «Наука в Долонях» зможе допомогти діткам, які не мають легкого доступу до освіти, тому саме організація такої мобільної лабораторії підвищить обізнаність дітей в різних сферах і зможе транслювати допомогу від держави для найбільш вразливої категорії населення.

Висновки до розділу 2

В другому розділі магістерської роботи було проведено детальне дослідження сучасного стану реалізації СР з ДіМ в регіоні. Зазначено кадрове забезпечення служб у справах дітей. Зазначено основні аспекти ЗУ «Про СП», які було внесено після введення воєнного стану. Проведено було аналіз в Департаменті сім'ї, молоді та спорту Криворізької міської ради. Схематично зазначено ключові функції Департаменту, а також досліджено напрямки діяльності. Розглянуто програму «Обдаровані діти - надія Кривбасу».

Описано детально роботу ефективності державних програм СР з ДіМ в Україні. Зазначено велику кількість інформації стосовно різних категорій ДіМ в період 2021-2024 роки. Надано інформацію про СП, які надано дітям в 2021 році.

Було надано пропозиції для удосконалення надання державної допомоги СР з ДіМ. А саме запропоновано впровадження програми «Молодь майбутнього», яка допоможе організувати співпрацю між ВНЗ та місцевим бізнесом з метою розробки інноваційних рішень для актуальних проблем регіону для ДіМ. Перевагами такого проєкту є створення синергії між ВНЗ, бізнесом та місцевою владою; підтримка молоді, яка допоможе знизити рівень відтоку молодих людей з регіону, а також створення стійкої екосистеми інновацій в регіоні. Державний проєкт «Наука в Долонях» відкриє нові горизонти для юних дослідників, допомагаючи їм розвивати творчість, критичне мислення та екологічну свідомість. Завдяки доступності, інтерактивності й захопливому формату, ця ініціатива робить науку ближчою до кожної дитини, незалежно від місця проживання, формуючи підґрунтя для розвитку освіченого й екологічно відповідального суспільства.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було детально розглянуто СР з ДіМ, зокрема аналіз ДП, основних напрямків роботи, нормативно-правової бази та реального стану реалізації соціальних програм на рівні держави та в окремих регіонах. Розглянуті питання сприяють глибшому розумінню важливості СР з цією категорією населення, визначення основних проблем і викликів, а також способів їх вирішення.

У першому розділі дипломної роботи було визначено основні види Сп для ДіМ відповідно до ЗУ «Про СП». Зазначено, що важливою задачею СР є створення належних умов для всебічного розвитку особистості дитини, її соціалізації, а також захисту прав і свобод. Окрім того, у роботі були висвітлені основні принципи, за якими має будуватися СР з ДіМ, зокрема, принципи індивідуального підходу, соціальної справедливості, доступності і безперервності допомоги. Принципи визначають механізми надання допомоги соціально незахищеним особам та інтеграцію їх в суспільство.

Одним із важливих аспектів є класифікація сімей, що потребують допомоги, а також чинники, які можуть призвести до соціальної незахищеності дітей та молоді. Це включає такі соціальні проблеми, як бідність, насильство в родинях, алкоголізм або наркоманія батьків. Оскільки СР з ДіМ базується на чітко визначених законодавчих нормах, було також розглянуто нормативно-правову базу, що регулює цю сферу, зокрема законодавство, яке захищає права дітей, а також механізми цільового оцінювання потреб молоді та їх адаптації в соціальному середовищі.

Другий розділ магістерської роботи містить глибокий аналіз сучасного стану реалізації СР з ДіМ в Україні, зокрема в регіоні, а також оцінку ефективності програм, що діють на місцевому рівні. У розділі зазначено, що кадрове забезпечення служби у справах дітей є одним з ключових факторів ефективності державних програм, оскільки кваліфікація соціальних працівників значною мірою визначає якість надання допомоги. Актуальним є

також питання адаптації СР до умов воєнного стану, коли виникає необхідність оперативно реагувати на нові виклики та потреби молоді.

Зокрема, було проведено аналіз діяльності Департаменту сім'ї, молоді та спорту Криворізької міської ради, де схематично представлені ключові функції департаменту та напрямки його роботи. Описано програму «Обдаровані діти — надія Кривбасу», яка націлена на підтримку талановитих дітей і надає їм можливості для розвитку у різних сферах. Було також зазначено важливість таких програм для підвищення рівня соціальної мобільності дітей з малозабезпечених сімей.

Важливим результатом дослідження є виявлення позитивних і негативних аспектів існуючих державних програм СР з ДіМ в Україні, що дозволяє зробити висновок про необхідність подальшого удосконалення таких програм. Пропозиції, що були надані в роботі, включають вдосконалення механізмів надання допомоги, особливо через збільшення фінансування та поліпшення кадрового забезпечення соціальних служб. Крім того, особливу увагу слід приділити впровадженню програм, які б забезпечували тісну співпрацю між ВНЗ та місцевим бізнесом. Така співпраця дозволить не тільки підвищити рівень освіти та професійної підготовки молоді, але й сприятиме інтеграції інноваційних рішень у розвиток місцевих економічних і соціальних програм.

Запропонована програма «Молодь майбутнього», яка має на меті організацію співпраці між ВНЗ, бізнесом і місцевими органами влади, може стати важливим інструментом для створення стійкої екосистеми інновацій в регіоні. Переваги такого проекту очевидні — він забезпечить підтримку молоді, знизить рівень відтоку молодих людей з регіону та сприятиме створенню робочих місць, що важливо для стабільності регіональної економіки.

Отже, дослідження свідчить, що СР з ДіМ в Україні є необхідною складовою Сп країни. Однак для досягнення більшої ефективності необхідно зосередити зусилля на удосконаленні існуючих програм, підвищенні рівня

підготовки кадрів, а також активізації співпраці з громадськими та бізнесовими структурами. Усі ці кроки допоможуть створити більш справедливую та рівну систему підтримки для дітей та молоді, що сприятиме їх соціалізації та інтеграції в суспільство. А державний проєкт «Наука в Долонях» створить унікальні можливості для дітей пізнавати науку через практичні дослідження та інтерактивні заходи. Завдяки інноваційному підходу, доступності та захопливому формату, програма зможе допомогти розвивати у дітей уяву, логічне мислення та відповідальне ставлення до природи. Це крок до виховання покоління, готового до викликів сучасного світу та свідомого внеску держави у своє майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Council of Europe. (2003). Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. Recommendation 128 (2003). May 21. Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. Retrieved from <http://eucharter.pedagog.org.ua/text/charter/src.html>.
2. Dnipropetrovsk Regional Council. (2012). On the Regional Target Social Program "Youth of Dnipropetrovsk Region" for 2012-2021. February 3. Decision No. 239-11/VI. Retrieved from <http://oblrada.dp.ua/decisions/27/745>.
3. Karpun M., Ishchenko M. THE DEVELOPMENT OF YOUTH POLICY AT THE REGIONAL LEVEL: *Relationship between public administration and business entities management-2024* URL: <https://conf.scnchub.com/index.php/RPABM/RPABM/paper/view/918>
4. Аналітичний звіт: Моніторинг соціального супроводу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах. К.: Держсоцслужба, 2006. 136 с.
5. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. К.: Громадська думка, 1993. 237 с.
6. ДЕПАРТАМЕНТ У СПРАВАХ СІМ'Ї, МОЛОДІ ТА СПОРТУ ВИКОНКОМУ КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ - Основна інформація - Clarity Project. Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/edr/42662133>
7. Державний портал розшуку дітей «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>
8. Деякі питання діяльності центрів надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2020-%D0%BF#Text>
9. Забезпечення прав та найкращих інтересів дітей у системі правосуддя. Щорічна державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2020 року / ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики». – Київ, 2021. – 160 с.
10. Забезпечення прав та найкращих інтересів дітей у системі

правосуддя. Щорічна державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2020 року / ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики». – Київ, 2021. – 160 с.

11. Інформація щодо моніторингу діючої мережі суб'єктів, що надають соціальні послуги. Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/socialni-poslugi>

12. Кондратенко Г. ПРОГРАМА Обдаровані Діти 2024-2026 Рр | PDF. Scribd. URL: <https://www.scribd.com/document/719906537/ПРОГРАМА-Обдаровані-Діти-2024-2026-Рр>

13. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20913.html>

14. Пеша І.В. Напрями реалізації регіональних програм підтримки сім'ї // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. 2010. № 3. С. 46– 55

15. Пеша І.В., Сопівник І.В., Галайдюк В.В., Кошук О.Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Навчальний посібник. Київ: Компрінт, 2023. 449 с.

16. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008%D0%BF#Text>

17. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#n87>

18. Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг : Постанова Каб. Міністрів України від 03.03.2020 № 185 : станом на 18 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-2020-п#Text>

19. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту: наказ Міністерства соціальної політики України від 25.02.1019 р. №282. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/metodichnimateriali.html?PrintVersion>

20. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

21. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>

22. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-ХІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

23. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

24. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>

25. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

26. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 року № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

27. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закону України від 22.10.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12/print>.

28. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2020%D1%80#Text>

29. Соціальний захист населення України у 2020 році: Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2021.

30. Соціальний захист населення України у 2021 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

31. Становище сімей в Україні (за підсумками 2000-2009 років): Щорічна державна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище сімей та стан реалізації державної сімейної політики. Запоріжжя, ТОВ «Друкарня «Друкарський світ», 2011. 224 с..
32. Тілікіна Н. В., Пеша І. В. Державна ветеранська політика України та шляхи забезпечення її ефективності // Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". 2023. №5. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8984>
33. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л. В. Лохвицька. 2-ге вид., оновл. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 232 с.
34. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л. В. Лохвицька. – 2-ге вид., оновл. Тернопіль : Ман-дрівець, 2017. 232 с
35. Тюття Л.Т., Іванова І.Б. Соціальна робота: Теорія і практика. Київ: ВМУРОЛ, 2008. 408 с